

Jacob de Vletter; man van het volk

Jan van Oostveen (kleipijp@xs4all.nl)

Recentelijk zijn in dit blad afbeeldingen op een aantal 19de eeuwse tabakspijpen gekoppeld aan historisch bekende gebeurtenissen. Zo werden Jan Onstee alias Jan Onzin en de wonderdokter Charles Davenport (Sequah) "opnieuw" onder de aandacht gebracht.

In dit artikel wordt nader in gegaan op een "vergeten" sociaal voorvechter: Jacob de Vletter.

Jacob de Vletter

Jacob de Vletter is op 30 juli 1818 in Rotterdam geboren. Op 21 oktober 1846 is hij in het huwelijk getreden met Wilhelmina Johanna Kleijweg. Uit dit huwelijk zijn zeven kinderen geboren: vijf dochters en twee zonen.

*Jacob en zijn
vrouw Wilhelmina
Johanna de
Vletter-Kleijweg.
Afbeeldingen
ontleend aan H.C.
Hazewinkel, 1946*

Jacob verdiende in eerste instantie de kost als hulponderwijzer op een departementale school van de Maatschappij tot nut van 't algemeen. In 1855 promoveerde hij tot directeur van deze school. Lang heeft hij deze functie niet kunnen vervullen. Dit omdat hij een meningsverschil met de voorzitter van de schoolcommissie kreeg dat leidde tot zijn ontslag. Hierop volgde voor Jacob en zijn familie een periode van armoede. Daarbij probeerde hij als tabakshandelaar de kost te verdienen. Nadat hij voor een kennis als

juridisch adviseur /zaakwaarnemer (praktizijn) succesvol actief was geweest ging hij zich steeds meer op deze werkzaamheden toeleggen.

Vanaf 1866 was Jacob de Vletter redacteur bij het Rotterdamsch Weekblad. Als redacteur ageerde hij in zijn artikelen fel tegen het beleid van het Rotterdamse gemeentebestuur en tegen de politie. Hier was alle reden toe omdat het Rotterdamse gemeentebestuur voor snelle uitbreiding van de haven en de stad koos en daarmee onderwerpen als volksgezondheid, voeding en openbare voorzieningen op de loop liet gaan.

Onder druk van de autoriteiten moest De Vletter als redacteur van het Rotterdamsch Weekblad aftreden. Het verzet van De Vletter bleef echter door gaan. Zo werd hij in 1868 gearresteerd omdat hij in verboden water had gezwommen. Vanwege gebrek aan bewijs werd hij vrijgesproken van dit voorval. In deze periode schreef hij ook een brochure waarin hij net zoals in het Rotterdamsch Weekblad, politie en justitie bekritiseerde. De verkoop van deze brochure verliep goed getuige het feit dat in weinige dagen, twee oplagen werden verkocht.

„ Eenige weken geleden verscheen alhier een pamphlet getiteld: „ Openbare executie een koud bad voor de justitie, ” door Jacob de Vletter, waarvan in weinige dagen twee oplagen verkocht werden.

Fragment uit het Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage van 4 november 1868.

Eind oktober 1868 loopt het in Rotterdam uit de hand. Aanleiding was een raadsbesluit om groenteschippers en marktventers hun lig-, en standplaatsen te ontnemen. Het volk kwam in opstand en naar eigen zeggen raakte De Vletter toevallig in de oploop verzeild en sprak hij de menigte toe. Door de overheidsinstanties wordt hij als leider van de Rotterdamse opstand gezien. Na verschillende onrustige dagen en nachten wordt op 1 november 1868 door het leger de rust hersteld. Daarop wordt De Vletter in zijn huis gearresteerd en ondanks de aanwezige omstanders wordt hij dit keer niet ontzet.

Het daaropvolgende jaar werd De Vletter veroordeeld tot een gevangenisstraf van 10 jaar. De publieke verontwaardiging over dit vonnis was groot omdat het als klassenjustitie wordt ervaren. De zaak De Vletter werd een "kristallisatiepunt voor acties van alle volksmannen, ontevredenen en opposanten". Er wordt opgeroepen om massaal een petitie aan de Koning te richten ten gunste van De Vletter. Daarbij laten sommige kranten het niet na om De Vletter als martelaar te omschrijven.

In 1870 wordt door een goede vriend van De Vletter een gratieverzoek ingediend. Bij Koninklijk Besluit van 17 december 1871 wordt de straf van De Vletter omgezet in acht maanden celstraf en begin maart 1872 wordt De

Vletter in Leeuwarden in vrijheid gesteld. Lang heeft De Vletter niet van zijn vrijheid kunnen genieten want op 6 juli 1872 is hij in Rotterdam overleden.

* **Rotterdam**, 31 Oct. Gister avond doorkruiste sedert acht ure een schaar van duizende jongens, onder luid gezang, de voornaamste straten dezer stad, zonder echter tot baldadigheden over te slaan. Werd echter hier of daar een agent ontmoet dan was het algemeen geroep: hoed! hoed! hoed! Zonder verder iets te zeggen en alzingend vervolgden zij hun weg, de politie liet hen dan ook hun gang gaan zonder hen in iets te verhinderen. Op de Groote Markt evenwel ontmoetten zij den heer J. de Vletter, wien de politie wilde arresteren, maar door de menigte werd ontzet en in triomf naar huis geleid. Aldaar gekomen vermaande die heer de menigte rustig en ordelijk naar huis te gaan, waaraan gehoor werd gegeven; ten half elf was alles in rust. De politie had zich reeds verwijderd en ieder dacht: alles zal wel in orde zijn, toen ten elf ure een ontelbare massa, (ditmaal geen jongens) zich andermaal langs de straten bewoog om gemelden heer een ovatie te brengen. ZEd. bedankte het publiek, gaf te kennen dat deze ovatie voor hem meer waardis had dan een serenade met muziek en fakkellicht en vermaande ieder om zich als rustig burger stil en ordelijk te gedragen en naar huis te gaan, hetwelk met hoera's en het zingen van Vaderlandsche liederen beantwoord werd.

Hierop trok men naar het politie-bureau op den Goudschen weg. Na aldaar eenige afkeurende teekenen te hebben gegeven, trok men naar het politie-bureau aan de Kaasmarkt langs de Gedempte Botersloot: hier werden evenwel baldadigheden gepleegd, door het stuk slaan van ruiten en het losrukken van schellen; verscheidene straatlantaarns werden ingeworpen, alsmede aan het politie-bureau de lantaarn en een paar ruiten.

De politie aangevallen zijnde, joeg de menigte met den blooten degen uit elkander, waarbij het gelukkig tot heden gebleven is zonder tot verdere stoornis over te slaan.

Ten een ure was alles rustig; deze geheele zaak heeft haar

Fragment uit het Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage van 2 november 1868 waarin ongeregeldheden te Rotterdam worden beschreven.

"De vrouw van De Vletter doet sedert zijne arrestatie een handel in sigaren en men zegt, dat die handel zeer veel begunstigers vindt uit sympathie voor den volksheld. Onder de mindere klasse is De Vletter nog altijd de martelaar voor de volksbelangen."

Fragment uit De Leidsch Dagblad van 1 april 1869. Hierin lezen we onder andere dat de vrouw van De Vletter de kost verdient met de handel in sigaren.

Tabakspijpen

Naar aanleiding van deze Rotterdamse rellen zijn een tweetal tabakspijpen met de afbeelding van Jacob de Vletter bekend. Op de eerste tabakspijp zien we aan de linkerzijde "De vrouw van Jakob" in een tabakswinkel welke symbool staat voor de sigarenhandel die zij sinds de aanhouding van Jacob runt. Op de rechterzijde staat Jakob de Vletter afgebeeld. Op de andere tabakspijp staat de naam van "Jakob de Vletter" boven de tekst "zaakwaarnemer". Op de rechterzijde van deze pijp is net zoals de eerste pijp, Jakob de Vletter afgebeeld. Dit model is zowel in de gebruikelijke witte maar ook in een rode variant te koop geweest.

Op basis van historische gegevens kunnen deze tabakspijpen tussen circa 1869 en 1871/1872 gedateerd worden. Het accent van deze productie moet echter gezocht worden op die momenten dat de verontwaardiging het grootst was en dat zal rond 1869/1870 plaats gevonden hebben.

1a. Collectie Freek Mayenburg; 1b. Gouda; 2a. Mosterdlepel; 2b. "De vrouw van Jakob" / Jakob de Vletter; 2c. -/- ; 2d. -; 2e. ongeglaasd; 2f. gebotterd; 2g. geen radering rondom ketelopening; 2h. ; 3a. Schelpenpatroon; 3b. ongeglaasd; 3c. ; 4.1869-1871; 5. Gouda; 6. ; 7.

1a. Collectie Freek Mayenburg (boven) / Ruud Stam (onder); 1b. Gouda / onbekend; 2a. Mosterdlepel; 2b. "JAKOB DE VLETTER ZAAKWAARNEMER" / Jacob de Vletter; 2c. -/- ; 2d. - ; 2e. ongeglaasd; 2f. gebotterd; 2g. geen radering rondom ketelopening; 2h. boven een witbakkend en onder een roodbakkend exemplaar; 3a. ; 3b. ; 3c. ; 4.1869-1871; 5. Gouda; 6. ; 7.

Dank gaat uit naar Freek Mayenburg en Ruud Stam voor het ter beschikking stellen van materiaal / foto's uit hun collectie.

Geraadpleegde literatuur / websites

Hazewinkel, H.C., 1946. Rondom het de Vletter oproer. In: Rotterdams Jaarboekje, reeks 5, jaargang 4, p. 66-100.

Maathuis, G., 1929. Het oproer van Jacob de Vletter. In: Nieuwe Rotterdamse Courant, 21 februari 1929

Reinalda, B. In: Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland gepubliceerd op www.iisg.nl/bwsa/bios/vletter.htm.

Website www.engelfriet.net/Alie/Hans/vletter.htm